

Azərbaycan Respublikasının
Dövlət İmtahan Mərkəzi

Tam orta təhsil səviyyəsində xarici dil fənləri üzrə 2027-ci ildə tətbiq olunacaq imtahan modeli

Təqdimatın məzmunu

- Tam orta təhsil səviyyəsində xarici dil fənləri üzrə 2027-ci ildə tətbiqi nəzərdə tutulan model
- Dinləmə və oxu məzmun xətləri üzrə mətnlərə qoyulan tələblər
- Dinləmə mətninə dair 4 sual tipi və ümumi tövsiyələr
- Oxu mətninə dair 4 sual tipi və ümumi tövsiyələr
- Paraqraf, onun xüsusiyyətləri və tərkib hissələri
- Paraqraf, onun növləri və yazılması ilə bağlı dərsliklərdə verilmiş məlumatlar/tövsiyələr
- Yeni model üzrə verilmiş yazı tapşırığı üzərində iş
- Paraqrafın yazılma mərhələləri, nümunə üzərində izah
- Paraqrafın qiymətləndirilməsi meyarları

Tam orta təhsil səviyyəsində xarici dil fənləri üzrə 2027-ci ildə tətbiqi nəzərdə tutulan model

[https://dim.gov.az/CkImage/11_illik_model%20-%20sayta%20\(1\)_1769576797.pdf](https://dim.gov.az/CkImage/11_illik_model%20-%20sayta%20(1)_1769576797.pdf)

- Ümumi **26 test tapşırığı** (25 qapalı +1 yazılı)
- 1 dinləmə mətni və mətnə aid (3-ü çoxseçimli, 1-i isə doğru və yanlış cavabın seçilməsi tələb olunan) **4 qapalı tipli test tapşırığı**
- 2 oxu mətni və hər mətnə aid (3-ü çoxseçimli, 1-i isə doğru və yanlış cavabın seçilməsi tələb olunan) 4, ümumi **8 qapalı tipli test tapşırığı**
- Qrammatik-leksik bilikləri yoxlayan **13 qapalı tipli test tapşırığı**
- Verilmiş sual və ya fikir əsasında faktlar və mülahizələr irəli sürərək öz fikirlərini ifadə etməyi tələb edən **yazılı tapşırıq**

Dinləmə və oxu məzmun xətləri üzrə mətnlərə qoyulan tələblər

İstifadə olunan mövzular

Texnologiya
Mədəniyyət və
incəsənət
Film və kino
Heyvanlar
Təbiət və ətraf
mühit
Geologiya
Görməli yerlər
Səyahət
Tarix
Coğrafiya
Antropologiya
Bioqrafiya
Təhsil
İdman
İş
Şəxsi
münasibətlər

İstifadə olunmayan mövzular

Din
Siyasət
Təbii fəlakətlər
Müharibələr
Cinayətlər
Soyqırım
Gender
məsələləri
Diskriminasiya
Fizika
Kimya
Biokimya
Genetika
Mühəndislik

Söz sayına qoyulan tələblər (dinləmə)

- 150-170 söz
1 cümlədə orta
hesabla 10-13 söz,
maksimum 25 söz
işlənəlməlidir.
- elmi-publisistik
üslubda
hazırlanmalıdır.
- Dərsləkdə
olmayan söz
dəyişdirilməli,
və ya
dəyişdirmək
mümkün
deyilsə, mətn
daxili müvafiq
izah
verilməlidir.

Söz sayına qoyulan tələblər

oxu mətni - 1

- 150-170 söz
1 cümlədə orta
hesabla 10-13 söz,
maksimum 25 söz
işlənəlməlidir.
- şagirdin ümumi
dünyagörüşünə
əsaslanan mətn
- Dərsləkdə
olmayan söz
dəyişdirilməli, və
ya dəyişdirmək
mümkün
deyilsə, mətn
daxili müvafiq
izah verilməlidir.

Söz sayına qoyulan tələblər

oxu mətni - 2

- 170- 200 söz
1 cümlədə orta
hesabla 9-12 söz,
maksimum 25 söz
işlənəlməlidir.
- elmi-publisistik
üslubda
hazırlanmalıdır
- Dərsləkdə
olmayan söz
dəyişdirilməli, və
ya dəyişdirmək
mümkün
deyilsə, mətn
daxili müvafiq
izah verilməlidir.

Ümumi tələb

Mətnlər
məzmun
standartlarının
tələblərinə,
məktəb
proqramına,
imtahan
verənlərin yaş
xüsusiyyətlərinə,
əldə etdikləri
bilik və
bacarıqlara
uyğun
olmalıdır.

Dinləmə mətninə dair 4 sual tipi və ümumi tövsiyələr

1 What is the passage mainly about?

2 Choose the correct answer to the question according to the passage.

3 Complete the sentence according to the passage.

4 Decide whether the statements are TRUE or FALSE according to the passage.

1. Dinləmə mətni səsləndirilməzdən əvvəl şagird hər test tapşırığının şərti ilə tanış olur, test tapşırığında ondan nə tələb edildiyini müəyyən edir. Daha sonra test tapşırığında müvafiq əsas/açar sözlərin altından xətt çəkir.

2. Şagird mətni diqqətlə dinləyir, test tapşırıqlarının cavablarının mətnin hansı hissələrində verildiyini təxmin edir, hər test tapşırığında müəyyən qeydlər aparır. Bu zaman eşidilən cümləni tam yazmağa ehtiyac yoxdur.

3. 2 dəqiqəlik fasilə zamanı şagird doğruluğundan əmin olduğu cavabları qeyd edir. Şagird cavablandırmadığı və ya cavabından əmin olmadığı və ya dinləmə zamanı heç bir qeyd apara bilmədiyi test tapşırıqlarına təkrar nəzər salır.

4. Şagird ikinci dinləmədə cavablandırma bilmədiyi və ya iki və daha çox seçim arasında qaldığı məqamlara nəzər salır. Şagird birinci dinləmə zamanı yanlış qeyd etdiyi məlumatlara düzəliş edir. Eyni zamanda birinci dinləmədə cavablandırma bilmədiyi suallara ikinci dinləmədə cavab verir.

Oxu mətninə dair 4 sual tipi və ümumi tövsiyələr

- 1** What is the passage mainly about?
- 2** Choose the correct answer to the question according to the passage.
- 3** Complete the sentence according to the passage.
- 4** Decide whether the statements are TRUE or FALSE according to the passage.

1. İlk mərhələdə şagird mətnə dair test tapşırıqları ilə tanış olur. Sualda, natamam cümlədə və ya “TRUE”/“FALSE” tipli test tapşırığında verilmiş cümlələrdə açar/əsas sözləri müəyyən edərək altından xətt çəkir. Bu zaman şagirdə mətndə nədən bəhs olunduğu haqqında ilkin təəssürat yaranacaq.

2. Növbəti mərhələdə şagird həmin sözlərə əsasən mətnə nəzər salaraq uyğun hissəni tapır və həmin hissə ilə müqayisə aparır. Bu zaman şagird tələsik qərar vermir, digər variantların doğru və ya yanlış olduğunu eyni qaydada müqayisə edir. Şagird parafraza edilmiş fikirlərə, sinonimlərə, antonimlərə diqqət edərək doğru cavabı seçir.

3. Şagird mətndə nədən bəhs edilməsi ilə bağlı test tapşırığına yerdə qalan üç test tapşırığını etdikdən sonra nəzər yetirir. Digər üç test tapşırığını edərkən şagirdə artıq mətnlə bağlı ümumi təəssürat yaranmış olacaq. O, test tapşırığında doğru cavabı seçmək üçün mətnə ümumi baxış keçirir, daha sonra həmin test tapşırığında verilən variantların hər birini diqqətlə oxuyaraq doğru cavabı müəyyən edir.

PARAQRAF NƏDİR?

Paraqraf – bir-biri ilə sıx bağlı olan və bir **əsas ideyanı** inkişaf etdirən cümlələrin toplusudur.

Paraqraf sözünün
mənalari:

Abzas, sətirbaşı

Qısa məqalə

Məlumat

QEYD!

Paraqrafı irihəcmli yazıların (bədi əsər, esse və s.) bir hissəsi kimi də qəbul etmək olar. Akademik yazıda isə paragraf müstəqil qısa məqalə və ya məlumat kimi nəzərdən keçirilir.

ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

- Bir **əsas ideyanı** aydın şəkildə ifadə edir.
- Cümlələr bir-biri ilə məntiqi və məzmunca **bağlı** olur.
- Uzunluğu sabit deyil. Əsas ideyanı ifadə edəcək qədər **uzun olmalıdır**.
- Akademik yazıda **bir neçə cümlədən** ibarət olur. Bir cümlədən ibarət olması qeyri-mümkündür.
- Akademik paragraf adətən **200-250 söz** çərçivəsində yazılır və fikir aydın, qısa və konkret şəkildə inkişaf etdirilir.

PARAQRAF NÜMUNƏSİ

Kitab oxumaq insanın bilik dairəsini genişləndirir və dünyagörüşünü zənginləşdirir. Mütaliə zamanı biz yeni məlumatlar əldə edirik, müxtəlif fikirlərlə tanış olur və özümüzü daha yaxşı ifadə etməyi öyrənirik. Məsələn, tarixi kitablar oxuduqda keçmiş daha yaxşı anılır, bədii əsərlər isə empatiyamızı artırır. Bununla belə, mütaliə insanı stressdən uzaqlaşdırır və zehni inkişaf etdirir. Beləliklə, mütaliə həm faydalı, həm də zövqlü bir vərdir.

əsas ideya

dəstək
cümlələri

nümunə

nəticə

NƏTİCƏ

Paraqraf – bir əsas ideyanı inkişaf etdirən, bir-biri ilə əlaqəli cümlələrdən ibarət struktur vahiddir.

AKADEMİK YAZI NÜMUNƏSİNİ XARAKTERİZƏ EDƏN 4 ƏSAS ŞƏRT

1

MƏZMUN BÜTÖVLÜYÜ

Paraqraf/mətnin inkişaf etdirilməsi üçün istifadə olunmuş fikirlər, nümunələr, faktlar bilavasitə bu ideya ilə sıx bağlı olmalıdır. Yazı nümunəsinin başlıca mövzusu ilə heç bir əlaqəsi olmayan cümlələr, bu yazının məzmun bütövlüyünə xələl gətirərək onu lazımsız cümlələr yığınınə çevirə bilər və oxucunun fikrinin yayınmasına şərait yaradar.

NÜMUNƏ:

Mövzu: Niyə insanlar kitab oxumalıdır?

- ✓ Kitab oxumaq bilikləri artırır, dünyagörüşünü genişləndirir.
- ✗ Mən bu yay istirahətə getmişdim. Hava çox gözəl idi. (mövzu ilə əlaqəsizdir)

2

MƏNA VƏ STRUKTUR BÜTÖVLÜYÜ

Əsas ideyanın inkişaf etdirilməsi üçün istifadə olunmuş məlumatın məntiqi cəhətdən düzgün ardıcılıqla yerləşdirilməsi və onlar arasında müxtəlif keçid/birləşdirici sözlər vasitəsi ilə əlaqənin yaradılması məna və struktur bütövlüyünün başlıca şərtləridir.

NÜMUNƏ:

Əvvəla, kitab oxumaq bilikləri artırır. Bundan əlavə, o, söz ehtiyatını zənginləşdirir. Həmçinin, oxu verdişi tənqidi düşünməyi inkişaf etdirir. Nəticə olaraq, kitab oxumaq şəxsi inkişafa böyük təsir göstərir.

3

İDEYA DƏSTƏYİ

Yazının başlıca mövzusu inandırıcı dəlillər vasitəsilə inkişaf etdirilsə, deməli, o, yaxşı ideya dəstəyinə malikdir. Özünü faktlarda və nümunələrdə biruzə verən ideya dəstəyi mövzunun daha dərin məna və əhəmiyyət kəsb etməsinə təsir göstərə bilər.

NÜMUNƏ:

- ✓ Araşdırmalara görə, müntəzəm kitab oxuyan insanlar daha yaxşı nəticə göstərir.
- ✓ Məsələn, bir çox uğurlu insanların gündəlik verdişləri arasında kitab oxumaq var.

4

YÜKSƏK DİL QABİLİYYƏTİ

Effektiv yazının mühüm tələblərindən biri də yazıçının öz oxucusu ilə ünsiyyət yaratmaq üçün istifadə etdiyi dilin bütün yazı qaydalarını (qrammatik, orfoqrafik, durğu işarələri) izləməsi və həmçinin, gözəl yazı üslubu nümayiş etdirməsidir.

NÜMUNƏ:

- ✓ Kitab oxumaq insanın bilik dairəsini genişləndirir və onu daha uğurlu edir.
- ✗ kitab oxumaq insanın bilik dairəsini genişləndirir və onu daha ugrlu edir. (qrammatik və orfoqrafik səhv)

NƏTİCƏ:

Yaxşı akademik yazı bu 4 şərtin birgə təmin olunması ilə yaranır və oxucuya aydın, məntiqi, inandırıcı və peşəkar bir mesaj çatdırır.

PARAQRAFIN TƏRKİB HİSSƏLƏRİ

DÖVLƏT
İMTAHAN
MƏRKƏZİ

Azərbaycan Respublikasının
Dövlət İmtahan Mərkəzi

Paraqraf ümumilikdə 4 hissədən ibarət olur:

Baş cümlə

Dəstəkləyici
cümlələr

Nümunələr

Yekun cümlə

1. BAŞ CÜMLƏ

Baş cümlə adətən hər bir paraqrafın birinci cümləsidir və bu cümlə bütöv bir abzasın əsas ideyasını təqdim edir.

Baş cümlə iki əsas elementdən ibarətdir:

MƏHDUDLAŞDIRILMIŞ MÖVZU

Paraqrafda müzakirə
olunacaq mövzu daraldılır.

TƏNZİMLƏYİCİ İDEYA

Yazıcının bu mövzuya
münasibətini və paraqrafın
istiqamətini müəyyən edir.

MİSAL:

“Qiymətli metal olan qızıl iki mühüm xüsusiyyətinə görə dəyərləndirilir.”

Məhdudlaşdırılmış mövzu:

Qiymətli metallar mövzusunda
“qızıl”a doğru daraldılmışdır.

Tənzimləyici ideya:

Qızılın “iki mühüm xüsusiyyəti” var
və paraqrafda məhz bunlardan
söhbət açılacaq.

Effektiv baş cümlə həm yazıcının istiqamətləndirir, həm də oxucuya paraqrafı oxuduqda hansı məlumatı ala biləcəyini xəbər verir. O, paraqrafın sərhədlərini müəyyən edir və bütün cümlələrin əsas ideya ətrafında cəmlənməsinə kömək edir.

2. BAŞ CÜMLƏNİN EFFEKTİVLİYİNİ TƏMİN EDƏN ŞƏRTLƏR

1

Baş cümlə
fakt ola bilməz.

Məsələn:

Şəki özünün qədim Xan
sarayı ilə məşhurdur.

2

Baş cümlə **bəyanat**
xarakterli olmamalıdır.

Məsələn:

Bu yazıda mən Bakının çox
qədim tarixi abidəsi olan
Qız qalasından bəhs edəcəyəm.

3

Baş cümlədə **bir neçə**
müxtəlif **mövzu** təqdim
oluna bilməz.

Məsələn:

Kompüter ən əlverişli ünsiyyət
vasitəsi və faydalı informasiya
mənbəyidir.

4

Baş cümlədə mövzu
həddindən artıq dar
olmamalıdır.

Məsələn:

Qızılın atom nömrəsi 79-dur.

5

Baş cümlədə mövzu
həddindən artıq geniş
olmamalıdır.

Məsələn:

Dünya çox qədim tarixə malik
bir yerdir.

6

Baş cümlə məhdudlaşdırılmış
mövzu və tənzimləyici
ideyadan ibarət olmalıdır.

Məsələn:

Qiymətli metal olan qızıl iki
mühüm xüsusiyyətinə görə
dəyərləndirilir.

YAXŞI BAŞ CÜMLƏ = MƏHDUDLAŞDIRILMIŞ MÖVZU + TƏNZİMLƏYİCİ İDEYA

QEYD!

Baş cümlə paraqrafın
bələdçisidir!

www.dim.gov.az

PARAQRAF ANLAMA VƏ YAZMA TAPŞIRIQLARI

ŞAĞIRDLƏR ÜÇÜN PRAKTİK TAPŞIRIQ NÜMUNƏLƏRİ

1.

IDENTIFY (ASAN SƏVİYYƏ)

Məqsəd: Paraqrafın hissələrini tanımaq

TAPŞIRIQ:

- Topic sentence-i tap və altından xətt çək.
- Support sentences-ləri dairəyə al.
- Concluding sentence-i işarələ.

Paragraf:

Regular exercise is very important for a healthy life.

First, it helps to keep our body strong and fit.

we exercise, our muscles become stronger and

we have more energy. Second, exercise is good for

our mind. It reduces stress and helps us feel happy.

Also, it improves our sleep and concentration.

★ In conclusion, doing regular exercise every day keeps both our body and mind healthy.

BONUS:

Bu paraqrafın əsas ideyası nədir? (1 cümlə ilə yaz)

2.

FIX THE PARAGRAPH (ORTA SƏVİYYƏ)

Məqsəd: Struktur səhvlərini görmək və düzəltmək

TAPŞIRIQ:

- Paraqrafda topic sentence yoxdur. Əlavə et.
- Cümlələr qarışıqdır. Düzgün sıraya sal.
- Nəticə cümləsi yoxdur. Yaz.

QARIŞIQ VƏ DƏYİŞİKLİK EHTİYAC OLAN PARAQRAF:

- Many people choose to learn a second language.
- Learning a new language also helps us understand other cultures.
- It can open more job opportunities in the future.
- _____ (Topic sentence yaz)
- _____ (Concluding sentence yaz)

DÜZGÜN PARAQRAFI BURADA YAZ:

3.

BUILD A PARAGRAPH (ƏN EFFEKTİV)

Məqsəd: Paraqrafı düzgün struktura qurmaq

TAPŞIRIQ:

Aşağıdakı strukturdən istifadə edərək paraqraf yaz.

Topic sentence

Supporting idea 1

Example

Supporting idea 2

Concluding sentence

MÖVZU TƏKLİFİ:

"Should students wear uniforms?"

4.

INTERACTIVE TAPŞIRIQ

Məqsəd: Birlikdə paragraf qurmaq

Hər şagird yalnız 1 cümlə yazır. Sonra birlikdə bir paragraf qurursunuz.

Topic sentence

Supporting idea

Example

Supporting idea

Concluding sentence

1. MODELİ GÖR

2. TAP (IDENTIFY)

3. DÜZƏLT (FIX)

4. ÖZÜN YAZ (CREATE)

YAXŞI PARAQRAF =
Aydın fikir + Dəstək + Nəticə!

WRITING

By the end of the lesson students will be better able to

- identify parts of a paragraph;
- improve a paragraph;
- develop their reading skills for gist.

Standards: 3.1.2. 3.1.4. 4.1.3.

Refer students to the table with the information about what a paragraph is.

Writing Tips!

What is a paragraph?

A **paragraph** is a group of 6-12 sentences on one topic. Every sentence in a paragraph is about the same topic. All of the sentences explain the writer's main idea (the most important idea) about that topic.

A paragraph can give information, tell an opinion, explain something, or even tell a short story. The writer chooses the sentences logically, so the reader can easily understand what the writer wants to say.

A paragraph has a **topic sentence** and it tells the reader the main idea. The topic sentence is usually the first sentence of the paragraph. The last sentence of the paragraph is called a **concluding sentence** and it restates the main idea in the topic sentence. The other sentences in the paragraph are called **supporting sentences** and they give more information about the topic. They add specific details and explanations.

- 1) Read the paragraph and answer the question.
What is the paragraph mainly about?

- a) Why children have hobbies
b) Why it is important to have a hobby
c) Why people started hobbies in the past

¹There are several reasons why you should have a hobby. ²To begin with, hobbies make you more interesting. ³If you have a hobby, you have unusual experiences and stories and you can share them with others. ⁴You also know how to do something well, so you can teach it to others. ⁵Secondly, hobbies help you relax when you are stressed. ⁶They help you calm down and get pleasure from the activities that are not about your studies, work or chores. ⁷Finally, hobbies give you something to do when you have nothing to do. ⁸They give you an activity that you can look forward to and get excited about. ⁹These are the reasons why you should take up an activity as a hobby.

WRITING

By the end of the lesson students will be better able to

- write topic sentences;
- identify the elements of topic sentences.

Standards: 4.1.2. 4.1.3. 4.1.4.

Refer students to the table with the tips about writing topic sentences.

Writing Tips!

What is a Topic Sentence?

- It usually comes at the beginning of a paragraph.
- It tells the topic of the paragraph.
- It gives an idea about what the paragraph will be about.

Don't

- Don't say something too obvious in the topic sentence.

Bad: *Cabbage is a vegetable.*

Good: *Cabbage is good for your health.*

- Don't give too many details in the topic sentence.

Bad: *Kamran is a good cook, and he can prepare both national and international foods very well.*

Good: *Kamran is the best cook in the region.*

- Don't start the topic sentence with "This paragraph is about..." or "I will write about..."

Bad: *This paragraph is about my English teacher.*

Good: *My Geography teacher is a genius.*

The Elements of a Topic Sentence

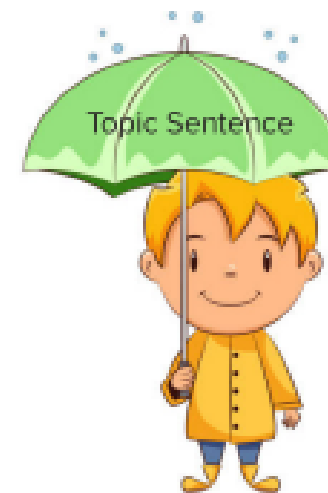
The two elements of a topic sentence are:

- the main subject
- a controlling idea

Pizza is the best food in the world.

↑ ↑
main subject controlling idea

From this topic sentence, we know that the paragraph is going to explain why pizza is the best food in the world.

- 1) A. Read the topic sentences and decide if they are good or bad.

1. It is important to eat well in the morning.
2. My best friend and I enjoy eating vegetable salad.
3. Guba is the best place to live in Azerbaijan.
4. I will never forget my winter holiday in Norway.
5. Sushi is the most unusual food in this restaurant.
6. People do not like raw meat.
7. Yesterday I had a terrible day.

B. Find the main subject and controlling idea in the good topic sentences in Task 1 A.

- 2) Read the body sentences. Then write topic sentences. Use the words in brackets.

- 1 Topic sentence: (reasons) ★★★

- I have loved cooking since my childhood.
- I can create my own recipes.
- All my friends love my dishes a lot.

- 2 Topic sentence: (ways) ★★★

- You can search the best recipe on the Internet.
- You can add some spices to make a delicious dish.
- You can use only fresh vegetables.

- 3 Topic sentence: (reasons) ★★★

- My house is very clean.
- It is not far away from my school.
- It is in the safest part of the city.

- 4 Topic sentence: (reasons) ★★★

- Dogs are great listeners.
- They bark if there is danger.
- They help you get daily exercise.

Writing Tips!

What are Supporting Sentences?

- They talk about the topic sentence in more detail.
- They explain, describe, give reasons and examples.

Supporting sentences should focus on the following:

- They should provide the main supporting points for the topic sentence.
- There are usually 2 - 4 supporting sentences in a paragraph.
- They should come in a logical order.

Don't

You should NOT begin a new topic or introduce a new idea in supporting sentences.

1 Read the topic sentences and decide if the supporting sentences are Good or Bad.

Topic sentence:

Spending time in nature is beneficial for students.

Supporting sentences:

A. It helps them be more active.
B. They start school at the age of 5.
C. Outdoor activities teach them practical skills.

Topic sentence:

Living in a big city isn't for me.

Supporting sentences:

A. Big cities are crowded.
B. It is very noisy in big cities.
C. I can find all the things I want.

2 Read the phrases and choose the main points and the supporting details that can go in the outline below. There are 2 extra phrases.

have outdoor activities	have a walk in a green area
sing songs outside	green your home
grow plants at your home	buy flowers for your relatives

Topic sentence:

There are many ways to connect with nature.

Body:

Main point 1: 1) ★★★★★
Supporting detail: 2) ★★★★★
Main point 2: 3) ★★★★★
Supporting detail: 4) ★★★★★

58

WRITING

Writing

Writing Tips!

Transition words

When we write main points and supporting details, we need to write the ideas in a logical order. So, we need to use transition words to organise the main points and supporting details.

To add ideas	To compare and contrast ideas	To show time and order	To give an example
firstly, secondly, thirdly, lastly, finally, in addition, also, moreover	but, on the one hand, on the other hand, however	first (second, etc.), next, then, soon, after a few hours, finally, later, at this time, now, at first	for example, for instance

2 Look at the outline and write main points and supporting details for the given topic sentence.

Topic sentence:

You have to cover your mouth when you sneeze.

Body:

Main point 1: impolite
Supporting details: people can get angry

Main point 2: others can get sick
Supporting details: spread infection

Use some of these transition words:

first of all, firstly, secondly, finally, for example, on the one hand, on the other hand

Writing

Writing Tips!

What is a Concluding Sentence?

A concluding sentence is the last sentence in a paragraph. It summarises the main idea of the paragraph.

DO

- Restate the topic sentence using synonyms.
- Restate the topic sentence using a different kind of sentence.
- Wrap up your paragraph.
- Use transition words to signal the end of your paragraph.

DON'T

- Copy the exact wording of the topic sentence.
- Include a new topic.
- Focus on a small idea.

Transition words for starting a concluding sentence:

To sum up, Overall, In a word, In conclusion, To conclude

1 Read the topic sentences and decide if the concluding sentences are Good or Bad.

1. Playing outside has several advantages.

- a) To sum up, anyone can benefit physically and emotionally from playing outside.
- b) In a word, my friends and I often play outside after classes every day.

2. My first day of school was a disaster.

- a) To conclude, my school is far from my home.
- b) Overall, my first day of school was really bad.

3. My study room is the best place in my house.

- a) To conclude, my study room is my favourite place in my house.
- b) In a word, my room is large and clean, but it is also messy.

4. I don't want to travel abroad in summer for some reasons.

- a) In short, these are the reasons why I want to travel abroad this summer.
- b) To sum up, these are the reasons why I prefer to stay in my country in summer.

Writing

Writing Tips!

Five features of a well-written paragraph

1. **The first sentence of a paragraph is indented.**
Remember that the first line of a paragraph starts about a half inch in from the margin.
2. **A paragraph has a topic sentence that states the main idea.**
The topic sentence is like a short summary of the paragraph. It lets the reader know what the paragraph will be about.
3. **All of the sentences are about one topic.**
Each sentence of the paragraph relates to the topic sentence and its controlling idea. There aren't any irrelevant sentences or ideas.
4. **Transition words are used to link together the ideas.** Think of transition signals as road signs that help your reader follow the direction of thought in your paragraph. Without clear transition signals, your reader may easily become lost or confused.
5. **The concluding sentence brings the paragraph to a logical conclusion.**
The concluding sentence is a restatement of the topic sentence.

Writing tips

Tips for expressing your opinion

- Use these sentence starters when you write your opinion.

I think that watching sad things makes people aggressive over time.

I strongly believe that seeing a lot of violence on TV makes teenagers aggressive.

In my opinion, watching sad things can be good from time to time.

- Whenever possible expand your reasons with facts.

In my opinion, watching sad things can be good from time to time. As we know, when you cry, you get rid of stress hormones. So, watching sad things can help you get rid of those hormones.

Tips for paraphrasing

- use synonyms

Acting on intuition **can have negative results**. - Acting on intuition **might bring bad outcomes**.

- change word order

If you doomscroll all day long, you open your body to all sorts of stress.

You create a stressful life for yourself when you doomscroll all day long.

- change grammatical structure

I remember acting on intuition from time to time. - There have been times when I acted on intuition.

Writing tips

Descriptive paragraphs

Writing a description is like painting a picture. It provides readers with a mental picture of how something looks, feels, tastes and sounds. To write a good description, you need to pay attention to small details. A good way to start is to think about the place, object or a person you want to describe. Then make a list of all the words and phrases that come into your mind.

Descriptive Paragraphs

Purpose: A descriptive paragraph gives the reader a visual picture of the topic. It gives a point of view about how something looks, feels, tastes, smells or sounds.

Key features: A descriptive paragraph:

- describes
- creates a "word picture" for a reader
- shows with words

To describe a person's appearance, details should be given as follows: height/build, age, facial features, hair, clothing, moving from the most general aspects to the more specific details.

Cause/Effect Paragraphs

Purpose: A cause/effect paragraph serves one of two purposes: Either it shows the effects of a thing or event, or it explains the causes of a thing or event.

Key features: The most common cause/ effect paragraphs follow one of the two patterns below:

- reasons (or causes) of an action or event
- results (or effects) of an action or event

NOTE: Make sure that the topic you choose has a cause-effect relationship.

Comparison Paragraphs

Purpose: A comparison/contrast paragraph shows the similarities and/or differences between two people, things or ideas.

Key features: Comparison paragraphs show the following:

- similarities between two things
- differences between two things

NOTE: Make sure that you focus on either similarities or differences in your paragraph. The topic sentence should indicate whether your paragraph will be about similarities or differences.

Problem/Solution Paragraphs

Purpose: A problem paragraph explains a problem; A solution paragraph proposes one or more solutions to that problem.

Key features:

A **problem** paragraph describes and discusses a problem.

A **solution** paragraph introduces solutions.

Narrative Paragraphs

Purpose: A narrative paragraph describes an event or a series of events in a logical sequence.

Key features: A narrative answers the question "What happened?"

A good narrative paragraph should not confuse the reader about what happens first, what happens second, and so on. Clear organization is achieved by using transition signals such as *First, Then, Next, After that, While, During* and *Finally*.

Classification Paragraphs

Purpose: A **classification paragraph** categorises ideas into specific groups according to some basis or rule.

Uses: A classification paragraph can be used to do the following:

- show the different types or categories of something.
- differentiate between the parts of something.

NOTE: The topic sentence of a classification paragraph has two parts: the topic and the basis of classification. This is also the controlling idea. It controls how the writer approaches the subject.

A Definition Paragraph

Purpose: A definition paragraph is a type of paragraph that defines the essential qualities of something. While writing a definition paragraph, we aim to inform the reader what something is with the help of facts and details.

Uses: A definition paragraph can be used to do the following:

- to explain a term that the reader doesn't know.
- to explain a term that has a subjective meaning – this means that people can have different definitions for the same term.

Ways to develop your definition paragraph:

- **Examples:** give several examples that support your topic sentence.
- **Extended example:** Use one longer example to support your idea.
- **Contrast:** Support your topic sentence by contrasting your topic with its opposite.

For example, Some people think happiness is having great achievements, but for me, happiness is hidden in small things.

Process Paragraph

Purpose: A Process paragraph explains something in step-by-step detail, or shows how something happens.

Key features: A Process paragraph has the following features:

- a series of connected steps
- logical and chronological order
- time words and transitional expressions to show the sequence

Types: A Process paragraph has two kinds:

- **Informational.** (A process is explained to a reader.)
- **Directional.** (A set of instructions are given to a reader.)

Opinion Paragraphs

Purpose: An opinion paragraph tells what the writer feels about a topic.

Key features: An opinion paragraph

- gives the writer's opinion about the topic;
- uses reasons and facts to explain the opinion;
- is often about a controversial issue;
- considers both sides of an argument.

2 Read the sample paragraph about *active video games** and answer the questions.

Young people should play active video games for several reasons. First of all, active video games are a good way to keep fit. Most importantly, some studies show that active video games prevent excessive weight gain in teenagers. There are different types of exercise which you can do such as basketball, waterskiing and dance, and what is more, you can play them in the comfort of your home. Moreover, these games are fun and interactive because you can play them with friends, and if you play online, you do not need to be in the same place with your friend. In addition, you can play them whenever you want. Some people may claim that it is better to do exercise in the fresh air. Although

this is true, it is actually difficult when it is rainy or very hot. To sum up, playing active video games is great fun and also a social way to keep fit.

USEFUL LANGUAGE

TO EXPRESS FACTS

It is a well-known fact that
Research has shown that
It is a fact that

TO ADD IDEAS

Firstly
First of all
Secondly
Thirdly
Finally
Moreover
In addition
What is more

TO CONCLUDE

To sum up
To conclude
In conclusion

B. Write an opinion paragraph. Make sure that your paragraph has:

- a topic sentence with a controlling idea
- supporting details (reasons and facts)
- both sides of the argument
- a concluding sentence

1. What is the topic sentence of the paragraph?
2. What are the reasons that support the writer's opinion?
3. Which fact does the writer include to support his/her opinion?
4. Which sentence does not express the writer's opinion?
5. What is your reaction to this paragraph? Do you agree or disagree with the writer's opinion? Why or why not?

PARAQRAFI ANLAMAQ – YAZINI BAŞA DÜŞMƏYİN AÇARI!

NÜMUNƏ PARAQRAF ÜZRƏ TƏHLİL

NÜMUNƏ PARAQRAF

Young people should play active video games for several reasons. First of all, active video games are a good way to keep fit. Most importantly, some studies show that active video games prevent excessive weight gain in teenagers.

There are different types of exercise which you can do such as basketball, waterskiing and dance, and what is

more, you can play them in the comfort of your home. Moreover, these games are fun and interactive because you can play them with friends, and if you play online, you do not need to be in the same place with your friend. In addition, you can play them whenever you want.

Some people may claim that it is better to do exercise in the fresh air. Although

this is true, it is actually difficult when it is rainy or very hot. To sum up, playing active video games is great fun and also a social way to keep fit.

SUALARIN CAVABLARI

- What is the topic sentence of the paragraph?**
Young people should play active video games for several reasons.
- What are the reasons that support the writer's opinion?**
 - Active video games are a good way to keep fit.
 - They prevent excessive weight gain in teenagers (according to studies).
 - There are different types of exercise (basketball, waterskiing, dance).
 - You can play them at home.
 - They are fun and interactive.
 - You can play with friends or online.
 - You can play them whenever you want.
- Which fact does the writer include to support his/her opinion?**
Some studies show that active video games prevent excessive weight gain in teenagers.
- Which sentence does not express the writer's opinion?**
There are different types of exercise which you can do such as basketball, waterskiing and dance.
- What is your reaction to this paragraph? Do you agree or disagree with the writer's opinion? Why or why not?**
(Answers will vary. Students' own opinions and reasons.)

PARAQRAFIN TƏRKİB HİSSƏLƏRİ

TOPIC SENTENCE

Əsas fikri təqdim edir. Adətən paraqrafın birinci cümləsidir.

SUPPORTING SENTENCES

Əsas fikri dəstəkləyən dəlil, izah və nümunələrdir. Paraqrafın gövdəsini formalaşdırır.

CONCLUDING SENTENCE

Əsas fikri təkrar edir və paraqrafı yekunlaşdırır. Adətən sonuncu cümlədir.

NECƏ TAPIRIQ?

- Topic sentence – ümumi mövzu və yazının əsas fikri haqqında signal verir.
- Supporting sentences – “first”, “most importantly”, “moreover”, “in addition” kimi keçid sözləri ilə başlayır.
- Concluding sentence – “in conclusion”, “to sum up” kimi ifadələrlə başlayır.

NİYƏ VACİBDİR?

- ✓ Paraqrafı başa düşməyimizə kömək edir.
- ✓ Əsas fikri və dəstəkləyici məlumatları ayırt etməyimizə kömək edir.
- ✓ Yazı bacarığımızı inkişaf etdirir.

YAXŞI PARAQRAF ÜÇÜN QAYDALAR

- ★ Bir mövzu – bir paraqraf!
- ★ Cümlələr məntiqli ardıcılıqla yazılmalıdır.
- ★ Hər cümlə əsas fikri dəstəkləməlidir.
- ★ Yekun cümlə əsas fikri gücləndirməlidir.

— Topic sentence – altından xətt çəkildi

○ Supporting sentences – dairəyə alındı

— Concluding sentence – mavi ilə qeyd edildi

DÖVLƏT
İMTAHAN
MƏRKƏZİ

Azərbaycan Respublikasının
Dövlət İmtahan Mərkəzi

11 illik səviyyədə tətbiq olunacaq yazı tapşırığına dair nümunə

26. Your school is considering introducing school uniforms, and students have been asked to give their opinions. Write ONE paragraph (minimum of 100 words) answering the question *“Should school uniforms be required for all students?”*

In your paragraph, you should:

- have a topic sentence with a controlling idea;
- support your ideas with reasons, facts and/or examples (at least two);
- have a concluding sentence;
- state both sides of the argument;
- express your ideas clearly and logically;
- use appropriate linking words (for example: because, also, however, for example and so on)
- stay focused on the topic;
- write in one paragraph, not in separate sentences or bullet points.

SHOULD SCHOOL UNIFORMS BE REQUIRED?

This is a topic with good points on both sides. Here are some reasons **FOR** and **AGAINST** school uniforms.

REASONS FOR UNIFORMS

- PROMOTES EQUALITY**
Uniforms reduce visible economic differences, so no one feels left out or judged. All students are treated as equals.
- IMPROVES FOCUS**
Wearing the same clothing reduces distractions and helps students concentrate better on their studies.
- MORE DISCIPLINE**
Schools with uniforms often report fewer discipline problems related to inappropriate or trendy clothing.
- SAVES MONEY**
Uniforms can be more affordable than constantly buying new and expensive clothes.

REASONS AGAINST UNIFORMS

- LIMITS SELF-EXPRESSION**
Some students feel that uniforms restrict their ability to express their personality and individuality.
- IMPORTANT DURING TEENAGE YEARS**
Teenage years are a time to discover who we are, and clothing choices can be a part of that.
- COST CAN ADD UP**
Buying uniforms, especially with growth and different seasons, can be expensive for some families.

A BALANCED SOLUTION

Schools can allow small personal choices like accessories, hairstyles, or shoes so students can still express themselves while keeping the benefits of uniforms.

IN CONCLUSION

Although uniforms may restrict personal style to some extent, their benefits—such as promoting **EQUALITY**, **DISCIPLINE**, and **FOCUS**—make them a valuable requirement for schools.

SAME UNIFORM, SAME GOAL: A BETTER FUTURE!

WRITING PRACTICE: ONE PARAGRAPH

"Should **school uniforms** be required for all students?"

YOUR TASK

Write ONE paragraph (minimum of 100 words) answering the question "Should school uniforms be required for all students?"

IN YOUR PARAGRAPH, YOU SHOULD:

- ✓ have a topic sentence with a controlling idea;
- ✓ support your ideas with reasons, facts and/or examples (at least two);
- ✓ have a concluding sentence;
- ✓ state both sides of the argument;
- ✓ express your ideas clearly and logically;
- ✓ use appropriate linking words (because, also, however, for example, etc.);
- ✓ stay focused on the topic;
- ✓ write in one paragraph, not in separate sentences or bullet points.

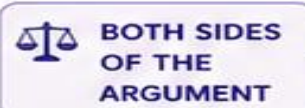
EXAMPLE OF A SUCCESSFUL PARAGRAPH

TOPIC SENTENCE
(with controlling idea)

SUPPORTING IDEAS
(reasons, facts, examples)

BOTH SIDES OF THE ARGUMENT

CONCLUDING SENTENCE

School uniforms should be required for all students because they create equality and help students focus on their studies. Firstly, uniforms reduce social pressure because students do not need to wear expensive or fashionable clothes, and this makes everyone feel more comfortable. For example, in many schools, students feel less stress when they look similar. Secondly, uniforms help students concentrate on learning instead of thinking about their appearance. However, some people believe that uniforms limit students' personal expression and creativity. Although this is true, students can still express themselves in other ways, such as through their hobbies or behavior. In conclusion, even though uniforms have some disadvantages, they are useful because they create a better and more focused learning environment.

WHY IS IT SUCCESSFUL?

- ✓ Clear topic sentence with a controlling idea
- ✓ At least two supporting ideas with examples
- ✓ States both sides of the argument
- ✓ Uses linking words: *because, firstly, for example, secondly, however, although, in conclusion*
- ✓ Logical order and clear expression
- ✓ Stays focused on the topic
- ✓ One well-organized paragraph (100+ words)

EXAMPLE OF AN UNSUCCESSFUL PARAGRAPH

School uniforms are clothes. Many students wear uniforms in school. I think uniforms are okay. Students wear different clothes and sometimes they like it. Also, some students do not like uniforms. It is good and bad. For example, uniforms are blue in some schools. Students go to school every day and study many subjects. Also, there are many rules in school. Students have friends and they talk. Uniforms are not always comfortable. Some people say uniforms are good. I agree and disagree. Schools are important for students.

WHY IS IT UNSUCCESSFUL?

- ✗ No clear topic sentence or controlling idea
- ✗ Ideas are not well organized
- ✗ No reasons, facts or examples to support ideas
- ✗ Does not explain both sides clearly
- ✗ Few or no linking words
- ✗ Not focused on the main idea
- ✗ Feels like random sentences, not one paragraph

PARAGRAPH CHECKLIST

CRITERIA	YES	NO
I have a clear topic sentence.	☐	☐
I have at least two supporting ideas with reasons, facts or examples.	☐	☐
I state both sides of the argument.	☐	☐
I have a concluding sentence.	☐	☐
I use linking words.	☐	☐
My paragraph is focused, logical and over 100 words.	☐	☐

USEFUL LINKING WORDS

ADDING IDEAS

- also
- in addition
- furthermore
- moreover

GIVING REASONS

- because
- since
- as
- the reason is that

GIVING EXAMPLES

- for example
- such as
- for instance
- like

SHOWING CONTRAST

- however
- although
- but
- on the other hand

Paraqrafın yazılma mərhələləri

1-ci mərhələ: Beyin həmləsi

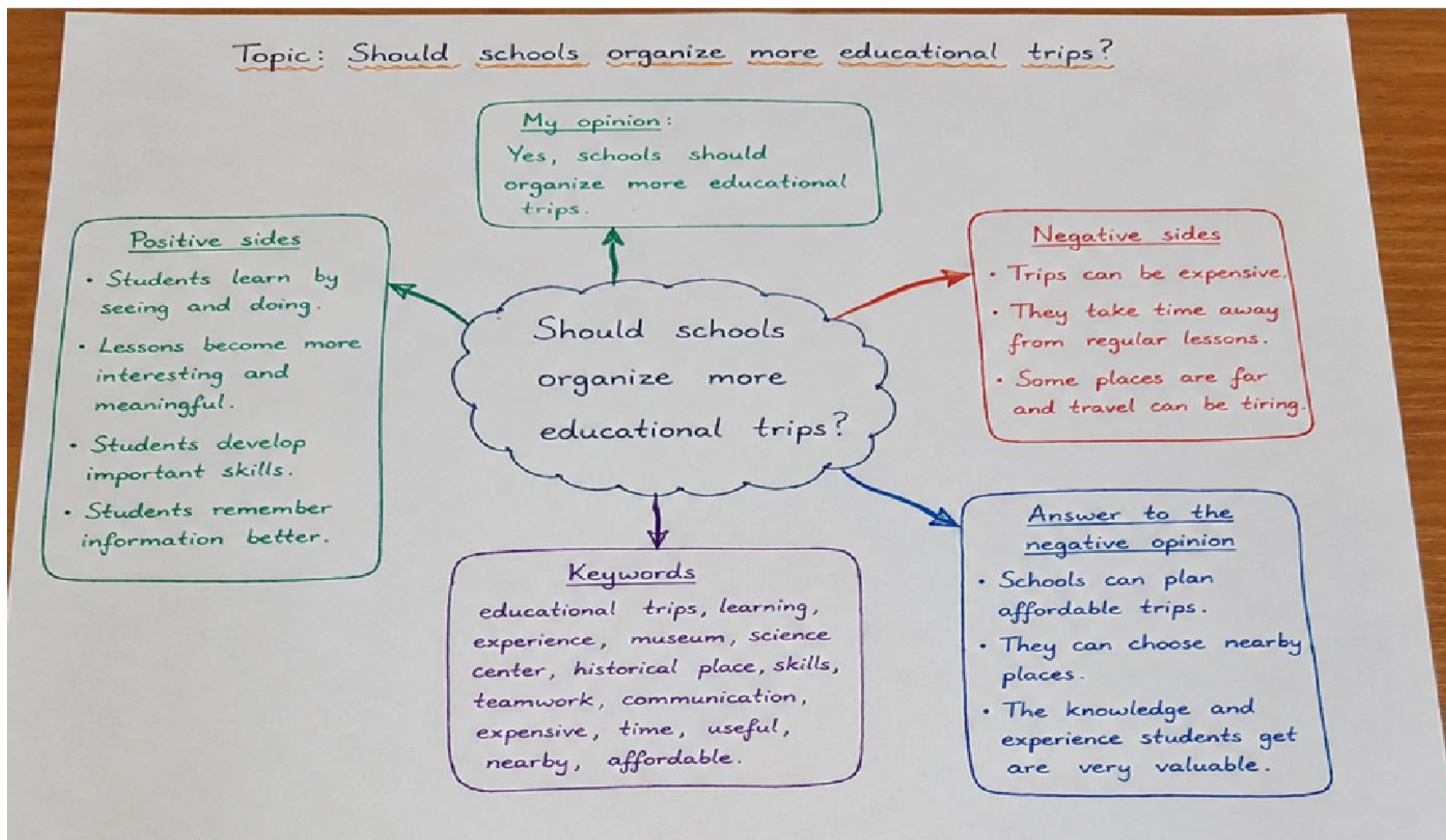
Azərbaycan Respublikasının
Dövlət İmtahan Mərkəzi

Paraqraf (abzas) bir-biri ilə sıx bağlı olan və bir əsas ideyanı inkişaf etdirən cümlələrin toplusudur. Paraqraf yazma vərdişinin formalaşması müəyyən zaman və praktika (təkrar) tələb edir. Şagirdlər bu vərdişi formalaşdırmaq üçün paraqraf yazma prosesinin aşağıdakı mərhələlərini icra etməlidir.

İlk mərhələdə şagird beyin həmləsi texnikası ilə verilmiş mövzuya dair ağlına gələn bütün sözləri, söz birləşmələrini və ya cümlələri qeyd edir. Bu mərhələdə orfoqrafik və qrammatik səhvlərə görə narahat olmağa ehtiyac yoxdur. Əsas məqsəd mövzu haqqında mümkün qədər çox ideya toplamaqdır. Bu mərhələdə şagird verilmiş fikirlə bağlı özünə suallar verə bilər: Məndən nə soruşulur? Mən bu fikirlə razıyam, yoxsa razı deyiləm? Mən bu mövzu haqqında nə düşünürəm? Fikrimi dəstəkləyən ən güclü səbəblər hansılardır? Hansı iki və ya üç səbəbi seçsəm, mövzunu/fikri daha yaxşı izah edə bilərəm? və s. Bu suallar yeni ideyaların formalaşdırılmasına, sistemləşdirilməsinə və yazı məzmununun zənginləşməsinə kömək edir.

Beyin həmləsinə dair nümunə

Şagird qaralama vərəqin ortasında mövzunu qeyd edir, onu dairəyə və ya buluda alır, daha sonra mərkəzdən yuxarı, aşağı, sağa və sola istiqamətlənən 4 ox işarəsi (bu rəqəm şərtidir, bəzən 5 və ya 6 ola bilər) çəkir. Aşağı hədəflənmiş oxun altında mövzu ilə bağlı ağıla gələ bilən açar sözlər yazılır. Yuxarı hissədə isə şagird mövzu ilə bağlı öz fikrini qeyd edir. Sol tərəfdə mövzunun mübət (lehinə), sol tərəfdə isə mənfi (əleyhinə) tərəfləri və onları əsaslandıran nümunələr, faktlar və s. qeyd edilir. Sonra hər bir hissə dairəyə və ya kvadrata alınır. Qeyd edək ki, şəkildəki nümunə şərtidir və oxlarla işarələnmiş bu hissələrin yerini dəyişmək mümkündür.

2-ci mərhələ: Strukturun qurulması

Növbəti mərhələdə şagird paraqrafın icmalını (strukturunu/skeletini) qurur. O, əsas cümləni (topic sentence), 1-ci dəstəkləyici cümləni (1st supporting sentence) və nümunəni/faktı/dəlili (example/fact/evidence), 2-ci dəstəkləyici cümləni (2nd supporting sentence) və nümunəni/faktı/dəlili (example/fact/evidence), qarşı tərəfin rəyini (opposite opinion) və bununla bağlı fikrini (personal opinion), yekun fikri (concluding sentence) qeyd edir. Bu mərhələdə şagird özünə bu kimi suallar verməlidir: Paraqrafın strukturu tamdır mı? Paraqrafın əsas cümləsi aydındır mı? Paraqrafda həmin ideyanın lehinə və əleyhinə fikirlər varmı? Paraqrafda ideyaları dəstəkləyən inandırıcı sübutlar/nümunələr varmı?

Topic sentence	Schools should organize more educational trip because they make learning more enjoyable and useful.
Supporting idea 1	Educational trips help students understand lessons better by see things in real life.
Example/fact/evidence	For example, visiting a museum or a historical place helps students understand history more clearly.
Supporting idea 1	These trips also helps students develop important skills. Students learn to communicate, work in groups and become more independant.
Opposite opinion	However, some people think educational trips are expensive and take time away from regular lessons.

Şəkil 2. «Should schools organize more educational trips?» mövzusu/sualı üzrə abzasın yazılması prosesinin 2-ci mərhələsinə dair nümunə

3-cü mərhələ: İlkin yoxlanış

Bu mərhələdə şagird əvvəlki mərhələdə yazı strukturuna istinad edərək yazdıqlarını yenidən nəzərdən keçirir və təkmilləşdirir. O, paraqrafın strukturuna, məzmun bütövlüyünə, ideyaların dəstəklənməsinə fikir verir. Abzasın hər hansı tərkib hissəsi buraxılıbsa, verilməyibsə, onu əlavə edir. Struktur hissələri arasında uyğun birləşdirici vasitələrdən istifadə edilməsinə diqqət edir. Qrammatik, orfoqrafik səhvləri düzəldir. Məsələn, aşağıdakı nümunədə şagird öz yazısında müvafiq orfoqrafik/ leksik düzəliş edib. Yazı işində əsas cümlə, 2 dəstəkləyici cümlə və müvafiq nümunələr, həmçinin əks tərəfin mülahizəsi verilsə də, yekun cümlə yoxdur.

Topic sentence	Schools should organize more educational trip ^{trips} because they make learning more enjoyable and useful. ✓
Supporting idea 1	Educational trips help students understand lessons better by see ^{seeing} things in real life. ✓
Example/fact/evidence	For example, visiting a museum or a historical place helps students understand history more clearly. ✓
Supporting idea 1	These trips also helps ^{help} students develop important skills. ✓
Example/fact/evidence	Students learn to communicate, work in groups and become more <u>independant</u> . ✓ ^{independent}
Opposite opinion	However, some people think educational trips are expensive and take time away from regular lessons. ✓

4-cü mərhələ: Yekun baxış

Sonuncu mərhələdə şagird abzası struktur tamlığa, məzmun bütövlüyünə, fikirlər arasında məntiqi rabitəyə, axıcılığa görə təkrar yoxlayır, qrammatik, orfoqrafik səhvlərin olmamasına diqqət edir, yekun yazının səliqəli və oxunaqlı olduğuna əmin olur. Zəruri olduqda, kiçik əlavə və düzəlişlər edir. Yazının daha mükəmməl olması üçün şagird parta yoldaşı ilə yazı işlərini qarşılıqlı yoxlaya, düzəlişlər edə və müəyyən fikir mübadiləsi apara bilər. Sonda isə yekun baxış və qiymətləndirmə üçün yazı işi müvafiq fənn müəlliminə təqdim edilir. «Should schools organize more educational trips?» mövzusu/sualı üzrə abzasın yazılması prosesinin 4-cü mərhələsinə dair nümunə aşağıda təqdim edilib.

Əsas fikir

Schools should organize more educational trips because they make learning

more interesting and meaningful. First, educational trips give students the

chance to see and experience things they learn about in class. For example,

visiting a museum, a science center, or a historical place helps students

understand lessons better than only reading textbooks. Second, these trips

help students develop important social skills. They learn to work together,

communicate with classmates, and become more independent while

exploring new places. However, some people believe that educational trips

are expensive and take time away from regular lessons. Although this is true,

schools can plan affordable trips to nearby places. In conclusion, while

educational trips may have some disadvantages, I believe schools should

organize more of them because they improve learning, build useful life skills,

and make school more enjoyable for students.

Birinci dəstəkləyici
argument

İkinci dəstəkləyici
argument

Əks argument

Yekun cümlə

Beləliklə, müvafiq yazı vərdişinin formalaşması üçün şagird:

- *paraqrafın yazılmasına başlamazdan əvvəl şagird beyin həmləsi (cluster, spidergram, mindmap və s.) edir və qısa plan hazırlayır. Sonra planda mövzuya dair açar sözləri, qoyulmuş məsələnin/mövzunun müsbət və mənfi tərəflərini, öz şəxsi fikir və düşüncələrini qeyd edə bilər;*
- *paraqrafın üç tərkib hissədən ibarət olduğunu (əsas fikir, 2 dəstəkləyici fikir, əks arqument və yekun fikir) və cümlələr arasında müvafiq birləşdirici vasitələrdən istifadə etməli olduğunu unutmur;*
- *həmçinin mürəkkəb cümlələrdən və zəngin söz ehtiyatından istifadənin onun yazı işinin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərəcəyini yadda saxlayır;*

Əlavə olaraq, qeyd edək ki, şagird mütəmadi olaraq fərqli mövzularda paraqraf yazaraq səhvlərindən öyrənə, paraqraf yazmaq işində ustalaşa və beləliklə böyük təcrübə qazana bilər.

Tam orta təhsil üzrə buraxılış imtahanlarında xarici dil üzrə namizədlərin yazı işlərinin qiymətləndirmə meyarları

DÖVLƏT
İMTAHAN
MƏRKƏZİ

Azərbaycan Respublikasının
Dövlət İmtahan Mərkəzi

Bal	A – Tapşırığın yerinə yetirilməsi
1	-paraqraf (abzas) seçilmiş xarici dildə və mövzuya/suala uyğun yazılıb; - paraqrafın həcmi şertə (minimum 100 söz) tamamilə uyğundur; - abzasda aydın ifadə olunmuş əsas fikir (topic sentence), onu dəstəkləyən fikirlər və yekun fikir mövcuddur; - paraqrafın tərkib hissələri arasındakı əlaqə tamamilə gözlənilib: mətn axıcıdır.
0.5	- paraqraf seçilmiş xarici dildədir və mövzuya əsasən uyğundur; - paraqrafın həcmi 100 sözdən azdır (minimum 70 söz); - paraqrafın struktur elementləri qismən mövcuddur (tərkib hissələrindən biri yazılıb (məsələn, ya əsas cümlə, ya dəstəkləyən cümlələr yazılıb); - yazı işinin tərkib hissələri arasındakı əlaqə qismən gözlənilib;
0	- paraqraf seçilmiş xarici dildə yazılsa da, anlaşılan deyil və (və ya) ifadə olunan fikirlər mövzunun adına uyğun deyil; - paraqrafın həcmi 70 sözdən azdır; - paraqrafın tərkib hissələri yoxdur; - paraqraf tamamilə şablon/əzbər cümlələrdən ibarətdir və ya şərt olduğu kimi köçürülüb. Bax: Qeyd 1 və Qeyd 2
Bal	B – Mövzunun əhatə edilməsi və məntiqi ardıcılıq
2	- mövzu üzrə ən azı iki aydın fikir/argument təqdim olunub; - fikirlər sadə nümunələr və ya ümumi izahlarla əsaslandırılıb; - birləşdirici vasitələrin köməyi ilə cümlələr arasında əlaqə yaradılıb; -həm müsbət (lehinə), həm mənfi (əleyhinə) tərəflər qeyd olunub; - fikirlər arasında məntiqi rabitə vardır.
1	- mövzu əsasən əhatə olunub, lakin argumentlər məhduddur; - yalnız bir tərəf təqdim olunub; - mövzu ilə bağlı fikrini əsaslandırmaq üçün məhdud (bir) sübutedici nümunədən (şəxsi təcrübəsindən) istifadə edilib; - fikirlər arasında ardıcılıq var, ancaq məhdud sayda birləşdirici vasitələrdən istifadə edilib; - mövzu ilə bağlı fikirləri əsaslandırarkən kənaraçıxmalar var və ya istinad zamanı məntiqi əlaqə pozulmuşdur.
0	1 balın tələblərinə cavab vermədikdə. - Bax: Qeyd 2

Bal	C – Qrammatik qaydalara əməl olunma
1	-müxtəlif qrammatik forma və sintaktik strukturlardan (sadə və mürekkəb cümlələr) düzgün və yerində istifadə olunub.
0.5	- yazı işi əsasən sadə cümlələrdən ibarətdir. - qısa, şablon və ya yarımçıq cümlələr qurur. - buraxılmış səhvlər bəzən məzmunun çatdırılmasına mane olur.
0	bal - cümlə qurmaqda çətinlik çəkir, yazı söz yığınınından ibarətdir. - 0.5 balın tələblərinə cavab vermədikdə.

Bal	D – Söz ehtiyatının müxtəlifliyi və işlədilməsi
1	- mövzuya uyğun zəngin söz ehtiyatı vardır və həmişə yerində işlədir; - müxtəlif leksik vahidlərdən istifadə edir və leksik təkrara yol vermir (parafraz edir, sinonimlərini yazır, söz birləşmələrini istifadə edir).
0.5	- mövzuya uyğun kifayət qədər söz ehtiyatı vardır, bəzən tapşırığı yerinə yetirməyə mane olur; - bəzən leksik təkrara yol verir.
0	- mövzuya uyğun söz ehtiyatı bəsitdir/yoxdur, yersiz təkrarlara yol verir; -0.5 balın tələblərinə cavab vermədikdə.

Qeyd 1: a) Yerinə yetirilməmiş, yazı müəllifini tanımaq məqsədilə abituriyentin özü və ya yaxınları, müəllimləri və s. barəsində məlumat yazılmış və ya təqdim olunan mövzulardan biri əvəzinə, hər hansı digər mövzuda və ya seçilmiş xarici dil əvəzinə digər dildə yazılmış, həmçinin oxunulması mümkün olmayan yazı işləri "0" balla qiymətləndirilir.
b) Hər hansı işarə vurulmuş, sadə qələmlə (karandaş) yazılmış və üstündən diyircəkli qələmlə yazılmış işlər qiymətləndirilir, ancaq sistemdə xüsusi hissədə işarələnilir.
Qeyd 2: A bəndi "0" balla qiymətləndirilir, B bəndi üzrə qiymətləndirilmə aparılmır və yekun qiymət kimi "0" bal yazılır.
B bəndi "0" balla qiymətləndirilir, C, D bəndləri üzrə qiymətləndirmə aparılmır.
Qeyd 3: Hər alt meyar üzrə bütün şərtlər ödənilərsə, esseye həmin bənd üzrə maksimum bal verilir.
Hər alt meyar üzrə şərtlərin çoxu və ya əsas hissəsi ödənilərsə müvafiq bal yazılır.
Qeyd 4: Eyni dil qaydalarına aid təkrarlanan səhvlər 1 (bir) səhv hesab olunur. Səhvlərin sayı sistemdə müvafiq xanada qeyd olunur.

Cərimənin tətbiqi	
-	- səhvlərin (leksik, qrammatik, orfoqrafik) ümumi sayı 0-2-dir.
-0,5	-səhvlərin ümumi sayı 3-5-dir.
-1	-səhvlərin ümumi sayı 6-dan çoxdur.
Qeyd	Yazı işində səhvlərin (leksik, qrammatik və orfoqrafik) sayına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları əsasında toplanılan ümumi baldan cərimə balları çıxılır və yazı işi üçün yekun bal formalaşır. Cərimə balları ancaq C və D meyarları üzrə qiymətləndirilən balların cəmindən çıxılır. Əgər C və D meyarları üzrə toplanılan balların cəmi cərimə balından az olarsa, bu halda C və D meyarları üzrə toplanılan ballar sıfırlanır.

Qeyd : Bunlar ümumi meyarlardır. Nəzərinizə çatdırmaq istərdik ki, imtahana düşən yazılı tapşırıq üzrə şagirdlərin cavabları araşdırılaraq etalon cavablar müəyyən edilir və ümumi meyarlara əlavə olunur.

Diqqətiniz üçün təşəkkürlər!

Sual və təklifləriniz üçün

info@dim.gov.az